

УДК 336.14: 330.837.

ЮХИМЕНКО Я.В., аспірант

Науковий керівник – **ЛЕОНЕНКО П.М.**, д-р екон. наук
ДННУ «Академія фінансового управління»

ДОСЛІДЖЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ ПУБЛІЧНИХ СОЮЗІВ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ

Вперше в комплексі розглянуто неінституціональну методологію дослідження бюджетного процесу публічних союзів усіх рівнів. Показано взаємозв'язок досконалості інституціонального середовища з успішним функціонуванням та рівнем організованості прямих і зворотних зв'язків бюджетних організаційних інститутів у архітектоніці

бюджетної системи та суб'єктами бюджетування. Особлива увага приділяється обґрунтуванню методологічних підходів, які мають враховувати рівень «соціальної якості» учасників бюджетного процесу. Розкрито переваги неінституціонального підходу за розгляду та аналізу бюджетного процесу, які полягають у більш повному поясненні якісної фінансової динаміки, що наближає модель бюджетного процесу до дійсності і забезпечує повніше розуміння ролі індивідів і держави у формуванні інституціональної архітектоніки і розвитку бюджетного процесу.

Ключові слова: бюджетний процес, неінституціоналізм, бюджетування, методологія.

Постановка проблеми. Подальші зміни системи господарювання передбачають і системну зміну відповідного інституційного середовища, яке створює умови функціонування новостворених інститутів в усіх сферах суспільного життя, зокрема і у бюджетній системі. Функціонування інституціональної архітектоніки бюджетної системи здійснюється в рамках специфічної управлінської діяльності органів державної влади та місцевих публічних союзів різних рівнів – бюджетного процесу. Непослідовність і фрагментарність проведення реформ та відсутність ефективної інституціоналізації бюджетного процесу є основними причинами значних порушень і зловживань з боку окремих його учасників та відсутності стратегічної складової в цьому процесі.

За останні роки наукова спільнота України приділяє значну увагу науковому аналізу бюджетної проблематики. Значимість її визначається вагомістю бюджету і перерозподільних фондів, через які проходить понад 40 % вітчизняного ВВП. З цих позицій актуальність обраної автором теми не потребує додаткових коментарів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні проблеми дослідження, в основу яких покладена ідея розвитку бюджетних інститутів, загалом відображені у працях Дем'янишина В. Г. [10], Загорського А. Г. [11], Луніної І. О. [20], Павлюк К. В. [23], Чугунова І. Я. [28] тощо. Окремі аспекти окресленої проблеми розглядаються в працях, які присвячені вивченню механізмів бюджетної системи в органічній єдності із загальною економічною політикою [25; 1; 14; 18; 22; 9]. Питання фінансової незалежності органів місцевого самоврядування, їх бюджетної самостійності у науковій літературі розглядається без аналізу впливу інституціонального фактора у монографії авторського колективу під керівництвом О. Кириленка [13], Л. Тарантули [26] та ряду інших авторів [7; 6; 2]. З'являються й праці, де уже аналізуються й інституціональні проблеми бюджетного процесу [5].

Мета дослідження – наукові надбання зазначених вище та інших дослідників слугуватимуть теоретико-методологічною основою цієї статті, та буде спроба виділити найважливіші інституціональні методологічні підходи до дослідження проблем бюджетного процесу публічних союзів усіх рівнів, які мають важливе значення в дослідженні інституціоналізації бюджетного процесу.

Матеріал та методика дослідження. В ході дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема, системний та еволюційний підходи до аналізу процесу інституціоналізації бюджетного процесу. Факторний, структурно-функціональний, системний методи були використані при дослідженні впливу інституціональної архітектоніки на ефективність бюджетного процесу. Завдяки методам наукового абстрагування, аналізу та синтезу, індукції та дедукції зроблено висновок щодо необхідності та можливості теоретичного і практичного застосування результатів дослідження.

Основні результати дослідження. На відміну від організаційної архітектоніки бюджетної системи організація процесу взаємодії полягає в налагодженні прямих і зворотних зв'язків

бюджетним організаційним центром (державою) та суб'єктами бюджетування (місцеві органи, державні підприємства та установи, фірми, які виграли тендери на бюджетне фінансування тощо). Процес цивілізаційного розвитку форм та способів реалізації прямих і зворотних зв'язків, факторів їх успішного функціонування та рівня організованості передбачає більш досконале інституційне середовище та суспільну свідомість (людський капітал).

Важливе місце в бюджетному процесі займає людина, яка є «мінімальним носієм соціальної якості» [24, с. 153]. Якщо говорити про бюджети публічних союзів різних рівнів, то саме участь у бюджетному процесі забезпечує відповідний рівень цієї «соціальної якості» людини як істоти, наділеної свідомістю, і яка має власні егоїстичні й економічні цілі, є носієм різних соціальних якостей, джерелом внутрішніх рушійних сил суспільного розвитку, одним із суб'єктів бюджетування. Заради досягнення суспільних цілей індивіди, об'єднуючись, утворюють інститути колективних суб'єктів різного масштабу та спрямування, значна частина яких утримується за рахунок цих же бюджетів.

Ми наголошуємо на важливості дослідження людини як суб'єкта бюджетних відносин з позицій неінституціональної методології дослідження, тому що:

- саме неінституціоналісти під час розгляду та аналізу бюджетного процесу в цілому надають більшого значення розумінню реальних фінансово-економічних явищ, ніж їх прогнозуванню. Тому, здійснюючи науковий його аналіз, можна більш реалістично визначити фінансові можливості публічних союзів і їх пріоритети, роль та форми реалізації закріплених за ними функцій. А інституціоналізація бюджетної політики місцевих інститутів влади закріплює його соціально-економічну спрямованість, конкретизує діяльність місцевих союзів і фінансово її забезпечує;

- науковий аналіз бюджетного процесу з позицій неінституціоналізму дає можливість урахувати неминучість невизначеності та підкреслити у зв'язку з цим межі можливого передбачення фактичного майбутнього на відміну від передбачення в контексті абстрактного моделювання. Практичне застосування за формування політики використання грошових коштів публічних союзів усіх рівнів бюджетного планування в комплексі з бюджетним прогнозуванням оптимізує розподіл їх грошових ресурсів. Бюджетне прогнозування в бюджетному процесі виконує індикативну роль, маючи характер передбачення, одержаного науково-аналітичним методом;

- на відміну від апріорного та формалістичного дедуктивізму неінституціоналісти сприймають сучасні макроекономічні теорії бюджетної політики як неминуче поєднання індукції та дедукції. Завдяки цьому бюджетний процес розглядається як органічне системне революціонізує ціле, а не як статичний механізм;

- неінституціональна теорія вказує на важливість інструменталізму і прагматизму, у тому числі як основи для вирішення проблем ефективного функціонування системи бюджетних відносин на відміну від «наукової фантастики» і розв'язання «головоломок». Саме активне впровадження і вдосконалення явних і прихованих фінансових інструментів у бюджетний процес дає можливість забезпечити упорядкування делегованих дохідних і повноважень, забезпечити виконання регульовальної, соціальної функції держави в цілому та її публічних союзів різних рівнів;

- неінституціоналісти роблять акцент на неминучості нормативних елементів у фінансовій науці, особливо в аспекті застосування теорії до проблем інституціоналізації бюджетного процесу та економічної ролі держави і, насамперед, у тому, що стосується статусу кво. Вони підкреслюють роль селективних, часто наявних інституціональних передумов під час визначення того, чий інтереси мають враховуватися за складання бюджетів публічних союзів різних рівнів;

- методологія теорії неінституціоналізму передбачає відкрите висловлення ціннісних суджень, їх критику, обговорення у публічних дискусіях, а не використання цінності у наявному вигляді, що особливо важливо за складання бюджету, формування бюджетної політики та бюджетної архітекτονіки країни. Такий підхід сприяє формуванню більш досконалого інституціонального середовища бюджетного процесу. Проте, тут варто врахувати, що в інституціональному аспекті неолібералізм, підкреслює Г.ж. Колодко, зробив державу та її регулюючу практику публічним ворогом номер один. Маніпулюючи суспільною думкою через засоби масової інформації і, на жаль, через частину наукового співтовариства, особливо через економістів, ліберали нав'язують концепцію «малої» держави та мінімізації її втручання у

спонтанні ринкові процеси, хоча саме держава є, поряд з ринком, суперінститутом сучасного господарства та формування інституціонального середовища його функціонування. Лише розумна синергія могутності «невидимої руки» ринку з видимою головою держави дає шанс на довгостроковий економічний успіх, особливо у країнах з «ринком, який формується, зокрема, в економіках постсоціалістичних трансформацій» [15, с. 61]. Особливо це важливо для удосконалення бюджетного процесу в Україні, яка насправді реалізувала не політику лібералізму, а «політику консерватизму» [8, с. 7, 14]. Подібні тенденції світового розвитку підкреслюють класики лібералізму Л. фон Мізес [21] і П. Кругман [16];

- неоінституціоналісти обґрунтовують важливість вдаватися до моделювання патернів, а не до обмеженого і часто сумнівного причинно-наслідкового пояснення, вони критикують використання ньютонівської фізики як архетипу фінансової науки взагалі і до дослідження її окремих складових, зокрема і бюджетного процесу;

- важливим у методології неоінституціоналістів, що значно сприяє більш широкому науковому аналізу бюджетного процесу, є відстоювання методологічного колективізму у чистому вигляді або в поєднанні зі збагаченим і неідеологізованим індивідуалізмом, але не останнього самого по собі [30, с.100–110].

Узагальнюючи основні принципи бюджетного процесу держави України загалом та її публічних союзів на основі неоінституціональних методів, можна стверджувати про цілісну методологію бюджетно-фіскального перерозподілу в процесі реалізації бюджетної політики для створення умов динамічного економічного розвитку (табл. 1).

Таблиця 1 – **Методологія бюджетного процесу в Україні**

Інституціональне закріплення основних показників витрат інвестиційної частини бюджету щодо досягнення цілей інвестиційно-інноваційного розвитку	Інституціоналізація макроекономічних бюджетних пропорцій, що забезпечуватимуть ефективне відтворення	Обґрунтування на макrorівні оптимальної величини збільшення бюджету соціального розвитку у тісному взаємозв'язку з темпами економічного зростання
Інституціоналізація цільових орієнтирів інвестиційно-інноваційного розвитку національної економіки з урахуванням бюджетних обмежень	Визначення стратегічної мети бюджетної політики, орієнтованої на розвиток, на основні оцінки ризиків	Врахування глобалізаційних тенденцій розвитку за ранжирування цілей бюджетної політики публічних союзів усіх рівнів
Інституціоналізація пріоритетів бюджетування із врахуванням факторів ризику інвестиційно-інноваційного розвитку	Інституціоналізація пріоритетів бюджетування за видами зовнішніх і внутрішніх ризиків	Інституціоналізація витрат бюджетних коштів за видами зовнішніх і внутрішніх факторів соціального ризику
Інституціональне та грошове забезпечення стимулів інвестиційної та інноваційної діяльності учасників бюджетного процесу	Вибір інструментарію моніторингу ефективності використання грошових коштів публічних союзів	Удосконалення інституціонального середовища бюджетного процесу на основі розвитку децентралізації бюджетної системи
Оцінка ефектів розподілу податкового тягаря за реалізації інвестиційно-інноваційного розвитку	Оцінка ефективності бюджетної політики публічних союзів відповідно до встановлених цілей і досягнутих результатів	Критерій ефективності використання грошових коштів публічних союзів – зростання економіки й добробуту населення

Джерело: запропоновано автором.

Саме такий підхід, на думку дослідників, дає можливість подолати домінуюче ідеалістичне уявлення про логіку наукового прогресу, яка зводить його до конкуренції дослідницьких програм [19] або парадигм [17], які латентно наділяються «онтологічним статусом, незалежним від людської діяльності» [4, с. 148] і видаються автономними від факторів наукової кооперації, комунікації і контрактації, які народжують їх. Це слугувало основою сучасним філософам науки визнати, що «незавершеність, недостатність, неповнота характерні і для наявних наукових методологічних підходів до дослідження процесу розвитку наукового пізнання» [3, с. 10]. Це цілком стосується вивчення фінансової науки загалом і бюджетного процесу зокрема.

Перспективність методологічного інституціоналізму визнано в економічній науці [27]. На наш погляд, він має стати пріоритетним і у фінансовій науці за дослідження її складових, зокрема і бюджетного процесу. Він дозволяє дослідникам інститутів бюджетного процесу відмовитися від принципу нейтральності суб'єкту пізнання, який характерний класичному природознавству і неокласичній економічній теорії. Завдяки використанню методологічного неоінституціоналізму ми досягаємо взаємозв'язку «наукової теорії із методом діяльності наукових товариств» [29], який задає їх прихильникам загальні інтереси і цінності, інтегруючим статус і характерний образ мислення. Аксиоматика і гіпотетика фінансової науки включає імпліцитні компоненти, адекватне розуміння яких можливе тільки в умовах глибокої включеності в його локальну субкультуру через сприйняття (усвідомлення) системи ціннісних орієнтацій і цільових установок, конвенцій та інституціональних обмежень.

Запропонований нами підхід до аналізу бюджетного процесу (в цілому фінансової науки) може розглядатися в якості інституцій сфери суспільної свідомості (науково ідеологічних інституцій), а їх представники (дослідники) – в якості носіїв соціально-закріплених когнітивних функцій і загальних статусних інтересів наукових товариств.

Такий підхід в дослідженні бюджетного процесу є важливим, оскільки саме методологічний неоінституціоналізм виходить із визнання системної ролі інституціонального фактору в науковій діяльності як її необхідного ендогенного елементу, творчо діючої сили і аргументу «виробничої функції» [12, с. 22–30], фінансової науки – сфери генерації і дифузії нових теоретичних знань про бюджетні процеси. Йдеться не просто про врахування множинності різноманітних «соціально-інституціональних факторів» в якості екзогенних змінних розвитку науки, а про розуміння інституціональної раціональності дій дослідника.

Висновки. Отже, важливою методологічною основою дослідження розвитку сучасного бюджетного процесу в Україні є неоінституціональний аналіз. Саме такий методологічний підхід у нашому дослідженні, який ґрунтується на неоінституціональній теорії, по-перше, наближає моделі бюджетного процесу до дійсності через включення в аналіз інституціонального середовища. По-друге, дає можливість більш повно пояснити якісну фінансову динаміку, зокрема особливості інституціональної трансформації бюджетної архітектоніки, а також повніше розкриває сутність еволюційного розвитку фінансових та економічних процесів. І, по-третє, забезпечує повніше розуміння ролі індивідуумів і держави у формуванні інституціональних структур і розвитку бюджетного процесу за участю публічних союзів усіх рівнів країни. Використання в наукових дослідженнях бюджетного процесу проаналізованих нами методологічних складових дадуть змогу краще зрозуміти взаємозв'язок і залежність реального бюджетного процесу від щільності інституціонального середовища, що є перспективною науковою дослідження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азаров М. Я. Державний бюджет і бюджетна стратегія, 2012–2014. Стабілізація та сталий розвиток в умовах реформування економіки України: монографія / За заг. ред. М. Я. Азарова. – К.: Держ. навч-наук. установа «Акад. фін. управління», 2011. – Ч. 1. – 268 с., Ч. 2. – 702 с.
2. Бадида М. П. Податкова база місцевого самоврядування: монографія / М. П. Бадида. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2010. – 408 с.
3. Батурич В. К. Глобальные исследовательские программы развития научного познания: теоретико-философский анализ и некоторые возможности их епигенеза / В. К. Батурич // Философия науки, 2004. – № 4. – С. 3–12.
4. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знаний / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
5. Варналій З. С. Бюджетний процес в Україні: стан та проблеми інституційного забезпечення: монографія / З. С. Варналій, Г. В. Бугай, С. В. Оніщенко. – Полтава: Полт. НТУ, 2014. – 271 с.

6. Вахович І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації: монографія / І. М. Вахович. – Луцьк: Надстир'я, 2009. – 400 с.
7. Вишневецька Н. В. Бюджетна політика: регіональний аспект: монографія / Н. В. Вишневецька. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. – 244 с.
8. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України / В. Геєць // Економіка України, 2010. – № 3. – С. 4–20.
9. Даниленко А. І. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: в 3 т. / За ред. А. І. Даниленка. – К.: Фенікс, 2008. – Т.1: Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації. – 468 с.
10. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
11. Загорський А. Г. Бюджетна система та оподаткування в Україні: проблеми розвитку: монографія / А. Г. Загорський. – Х.: ІНЖЕК, 2008. – 285 с.
12. Иншаков О.В. Введение / Иншаков О. В., Фролов Д. П. // Эволюция институционализма в российской экономической мысли (IX–XXI вв.): В 4-х т. – М.: Экономистъ, 2007. – Т. 1. – 511 с.
13. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / За ред. О. П. Кириленка. – Тернопіль: Екон. думка, 2008. – 376 с.
14. Кириленко О. П. Теорія і практика бюджетних інвестицій: монографія / О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк. – Тернопіль: Екон. думка, 2007. – 288 с.
15. Колодко Г.ж. Неолиберализм и мировой экономический кризис / Г.ж. Колодко // Вопросы экономики. – 2010. – № 3. – С. 56–65.
16. Кругман П. Кредо либерализма / П. Кругман. – М.: Европа, 2009. – 368 с.
17. Кун Т. Структура научных революций: пер. с англ. / Т. Кун, Сост. В. Ю. Кузнецов. – М.: ООО «Изд-во АСТ», 2001. – С. 3–268.
18. Лагутін В. Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці: монографія / В. Д. Лагутін. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 248 с.
19. Лакатос Имре. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. Структура научных революций: пер. с англ. / Лакатос Имре. Сост. В. Ю. Кузнецов. – М.: ООО «Изд-во АСТ», 2001. – С. 269–454.
20. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: монографія / Луніна І. О. – К.: Наук. думка, 2006. – 432 с.
21. Людвиг фон Мизес. Либерализм / Людвиг фон Мизес. – М.: Экономика, 2001. – 239 с.
22. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету України: теорія і практика: монографія / Ц. Г. Огонь. – К.: КНТЕУ, 2003. – 580 с.
23. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: монографія / К. В. Павлюк. – К.: НДФІ, 2006. – 584 с.
24. Пригожин И. Р. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой: пер. с англ. / И. Р. Пригожин, И. Стенгес. – Изд. 5-е. – М.: URSS, Ком Книга, 2005. – С. 153–294.
25. Сутормін В. М. Держава – податки – бізнес (зі світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки): монографія / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, В. Л. Андрущенко. – К.: Либідь, 1992. – 328 с.
26. Тарантул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика): монографія / Л. Л. Тарантул. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. – 286 с.
27. Фролов Д. Методологический институционализм: новый взгляд на эволюцию экономической науки / Д. Фролов // Вопросы экономики. – 2008. – № 11. – С. 90–101.
28. Чугунова І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку: монографія / І. Я. Чугунов. – К.: НІОС, 2003. – 488 с.
29. Шуман А. Н. Конвенционализм / А. Н. Шуман // Новейший философский словарь. 2-е изд., перераб. и доп. – Минск: Интерпрессервис; Книжный дом. – 2001. – 498 с.
30. Фінансова думка України: монографія / П. І. Юхименко, С. В. Львовичкін, В. М. Федосов, С. І. Юрій; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Федосова. – К.: Кондор, 2010. – у 3 т. – Т. 1. – 2010. – 687 с.

REFERENCES

1. Azarov M. Ja. Derzhavnyj bjudzhet i bjudzhetna strategija, 2012–2014. Stabilizacija ta stalij rozvytok v umovah reformuvannja ekonomiky Ukrainy: monografija / Za zag. red. M. Ja. Azarova. – K.: Derzh. navch.-nauk. ustanova «Akad. fin. upravlinnja», 2011. – Ch. 1. – 268 s., Ch. 2. – 702 s.
2. Badyda M. P. Podatkova baza miscevoogo samovrjaduvannja: monografija / M. P. Badyda. – Nizhyn: Aspekt-Poligraf, 2010. – 408 s.
3. Baturin V. K. Global'nye issledovatel'skie programmy razvitija nauchnogo poznaniya: teoretiko-filosofskij analiz i nekotorye vozmozhnosti ih epigenez / V. K. Baturin // Filosofija nauki, 2004. – № 4. – S. 3–12.
4. Berger P. Social'noe konstruirovanie real'nosti. Traktat po sociologii znaniy / P. Berger, T. Lukman. – M.: Medium, 1995. – 323 s.
5. Varnalij Z. S. Bjudzhetnyj proces v Ukraini: stan ta problemy instytucijnogo zabezpechennja: monografija / Z. S. Varnalij, G. V. Bugaj, S. V. Onishhenko. – Poltava: Polt. NTU, 2014. – 271 s.
6. Vahovych I. M. Finansova polityka stalogo rozvytku regionu: metodologija formuvannja ta mehanizmy realizacii: monografija / I. M. Vahovych. – Luc'k: Nadstir'ja, 2009. – 400 s.
7. Vyshnevs'ka N. V. Bjudzhetna polityka: regional'nyj aspekt: monografija / N. V. Vyshnevs'ka. – Luc'k: RVV «Vezha», 2007. – 244 s.
8. Gejec' V. Liberal'no-demokratychni zasady: kurs na modernizaciju Ukrainy / V. Gejec' // Ekonomika Ukrainy, 2010. – № 3. – S. 4–20.

9. Danylenko A. I. Finansovo-monetarni vazheli ekonomichnogo rozvytku: v 3 t. / Za red. A. I. Danylenka. – K.: Feniks, 2008. – T.1: Finansova polityka ta podatkovno-bjuzhetni vazheli i'i' realizacii'. – 468 s.
10. Dem'janyshyn V. G. Teoretychna konceptualizacija i praktyчна realizacija bjuzhethnoi' doktryny Ukrai'ny: monografija / V. G. Dem'janyshyn. – Ternopil': TNEU, 2008. – 496 s.
11. Zagors'kyj A. G. Bjuzhethna systema ta opodatkuvannja v Ukrai'ni: problemy rozvytku: monografija / A. G. Zagors'kyj. – H.: INZhEK, 2008. – 285 s.
12. Inshakov O.V. Vvedenie / Inshakov O. V., Frolov D. P. // Jevoljucija institucionalizma v rossijskoj jekonomicheskoy mysli (IX–XXI vv.): V 4-h t. – M.: Jekonomist#, 2007. – T. 1. – 511 s.
13. Modernizacija miscevyh finansiv Ukrai'ny v umovah ekonomichnyh i social'nyh transformacij: monografija / Za red. O. P. Kyrylenka. – Ternopil': Ekon. dumka, 2008. – 376 s.
14. Kyrylenko O. P. Teorija i praktyka bjuzhethnyh investycij: monografija / O. P. Kyrylenko, B. S. Malynjak. – Ternopil': Ekon. Dumka, 2007. – 288 s.
15. Kolodko Gzh. Neoliberalizm i mirovoj jekonomicheskij krizis / Gzh. Kolodko // Voprosy jekonomiki. – 2010. – № 3. – S. 56–65.
16. Krugman P. Kreda liberalizma / P. Krugman. – M.: Evropa, 2009. – 368 s.
17. Kun T. Struktura nauchnyh revoljucij: per. s angl. / T. Kun, Sost. V. Ju. Kuznecov. – M.: OOO «Izd-vo AST», 2001. – S. 3–268.
18. Lagutin V. D. Bjuzhethna ta monetarna polityka: koordynacija v transformacijnij ekonomici: monografija / V. D. Lagutin. – K.: Kyi'v. nac. tovg.-ekon. un-t, 2007. – 248 s.
19. Lakatos Imre. Fal'sifikacija i metodologija nauchno-issledovatel'skih programm. Struktura nauchnyh re-voljucij: per. s angl. / Lakatos Imre. Sost. V. Ju. Kuznecov. – M.: OOO «Izd-vo AST», 2001. – S. 269–454.
20. Lunina I. O. Derzhavni finansy ta reformuvannja mizhbjuzhethnyh vidnosyn: monografija / Lunina I. O. – K.: Nauk. dumka, 2006. – 432 s.
21. Ljudvig fon Mizes. Liberalizm / Ljudvig fon Mizes. – M.: Jekonomika, 2001. – 239 s.
22. Ogon' C. G. Dohody bjuzhethu Ukrai'ny: teorija i praktyka: monografija / C. G. Ogon'. – K.: KNTEU, 2003. – 580 s.
23. Pavljuk K. V. Bjuzheth i bjuzhethnyj proces v umovah tranzytivnoi' ekonomiky Ukrai'ny: monografija / K. V. Pavljuk. – K.: NDFI, 2006. – 584 s.
24. Prigozhin I. R. Porjadok iz haosa: Novyj dialog cheloveka s prirodoy: per. s angl. / I. R. Prigozhin, I. Strenges. – Izd. 5-e. – M.: URSS, Kom Kniga, 2005. – S. 153–294.
25. Sutormin V. M. Derzhava – podatky – biznes (zi svitovogo dosvidu fiskal'nogo reguljuvannja rynkovo'i ekonomiky): monografija / V. M. Sutormina, V. M. Fedosov, V. L. Andrushhenko. – K.: Lybid', 1992. – 328 s.
26. Tarantul L. L. Opodatkuvannja ta regional'nyj rozvytok (teorija i praktyka): monografija / L. L. Tarantul. – Irpin': Akademija DPS Ukrai'ny, 2003. – 286 s.
27. Frolov D. Metodologicheskij institucionalizm: novyj vzgljad na jevoljuciju jekonomicheskoy nauki / D. Frolov // Voprosy jekonomiki. – 2008. – № 11. – S. 90–101.
28. Chugunova I. Ja. Bjuzhethnyj mehanizm reguljuvannja ekonomichnogo rozvytku: monografija / I. Ja. Chugunov. – K.: NIOS, 2003. – 488 s.
29. Shuman A. N. Konvencionalizm / A. N. Shuman // Novejšij filosofskij slovar'. 2-e izd., pererab. i dop. – Minsk: Interpresservis; Knizhnyj dom. – 2001. – 498 s.
30. Finansova dumka Ukrai'ny: monografija / P. I. Juhymenko, S. V. L'ovochkin, V. M. Fedosov, S. I. Jurij; za nauk. red. d-ra ekon. nauk, prof. V. M. Fedosova. – K.: Kondor, 2010. – u 3 t. – T. 1. – 2010. – 687 s.

Исследование бюджетного процесса публичных союзов: институциональная методология

Я.В. Юхименко

Впервые в комплексе рассмотрено неинституциональную методологию исследования бюджетного процесса публичных союзов всех уровней. Показано взаимосвязь совершенства институциональной среды с успешным функционированием и уровнем организованности прямых и обратных связей бюджетных организационных институтов в архитектонике бюджетной системы и субъектами бюджетирования. Особое внимание уделено обоснованию методологических подходов, которые должны учитывать уровень «социального качества» участников бюджетного процесса. Выявлено преимущества неинституционального подхода при рассмотрении и анализе бюджетного процесса, которые более полно объясняют качественную финансовую динамику, что приводит модель бюджетного процесса к действительности и обеспечивает более полное понимание роли индивидов и государства в формировании институционализации архитектоники и развитии бюджетного процесса.

Ключевые слова: бюджетный процесс, неинституционализм, бюджетирование, методология.

Researchig the budget process of public unions: institutional methodology

Ya. Yukhymenko

The article deals with neoinstitutional methodology of researching the budget process of public unions of all levels in complex for the first time. It is proved the interaction between the perfect institutional environment, successful operation and the level of organization of direct links and feedback of budget organizing institutes in the architectonics budget system and subjects budgeting. It is noted the place in budget process participants' "social skills", their influence on the action of collective institutions of various sizes and directing the policy of funds use. It is justified that neoinstitutional methodology of researching the budget process gives more understanding of the real financial and economic phenomena than their prognostication, and institutionalization of budget policy of local government institutions fixes its social-economic direction, elaborates activities of local unions and provides them financially.

Neoinstitutional methodology of researching the budget process considers more fully limits of the possible prediction of actual future unlike the prediction in the context of abstract modeling. Neoinstitutional theory points at the importance of pragmatism and instrumentalism, including as a basis for solving the problems of effective functioning the system of

budgetary relations. Consideration of normative documents in the research contributes strengthening the role of selective, frequently existing institutional preconditions in determining whose interests must be taken into account when drawing up budgets of public unions of different levels.

Methodological tools of neoinstitutionalism provides open expression of value judgments, discussing them in public debate and their criticism, but non-use of values in the existing form which is especially important at budgeting, forming the budget policy and budget architectonics of the country.

A very important fact in the methodological neoinstitutionalism is defending methodological collectivism in its pure form or in combination with enriched non- ideological individualism, but not the latter itself. Based on above-mentioned the author presents a complete methodology for budgetary and fiscal redistribution in the implementation of the budget policy to create conditions for dynamic economic development.

The author concludes that the use of the neoinstitutional methodology allows the researchers of budget process institutions to refuse the principle of neutrality subject of cognition, which is characteristic of classical natural science and neoclassical economic theory, so interaction between scientific theory and the method of scientific society's activity is achieved. According to the author, marked approach to the consideration of budget process can be considered as institutional sphere of social consciousness, and their representatives as carriers of social-fixed cognitive functions. Finally, it is important to recognize the systemic role of institutional factor in the research activities as its necessary endogenous element, creatively active power and argument of the "production function".

Based on the analysis the author concludes that methodological approach which is based on neo-institutional theory, firstly, approximates model of the budget process to reality through inclusion into the analysis of the institutional environment. Secondly, it makes possible to explain more fully the qualitative financial dynamics, particular features of institutional transformation of budget architectonics, and disclose more fully the nature of evolutionary development of the financial and economic processes. Thirdly, it provides more complete understanding of the role of individuals and state in forming institutional structures and development of the budget process with the participation of public unions of all levels of the country.

Keywords: budget process, neoinstitutionalism, budgeting, methodology.

Надійшла 14.07.2016 р.